# Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Pravica do zdravega okolja v Evropski uniji, zlasti z vidika vojne v Ukrajini

**(mnenje na lastno pobudo)**

(2023/C 228/02)

Poročevalka: **Ozlem YILDIRIM**

| | |
|---|---|
| Sklep plenarne skupščine | 27. 10. 2022 |
| Pravna podlaga | člen 52(2) Poslovnika |
| | mnenje na lastno pobudo |
| Pristojnost | strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje |
| Datum sprejetja na seji strokovne skupine | 13. 4. 2023 |
| Datum sprejetja na plenarnem zasedanju | 27. 4. 2023 |
| Plenarno zasedanje št. | 578 |
| Rezultat glasovanja | |
| (za/proti/vzdržani) | 162/1/1 |

## 1. **Sklepi in priporočila**

1.1 Ukrajina je 23. junija 2022 postala država kandidatka za članstvo v EU. Po pridružitvi bo postala država članica z največjim ali drugim največjim ozemljem. Na velikem ozemlju Ukrajine je moč najti pestre ekosisteme: po podatkih sekretariata Konvencije o biološki raznovrstnosti ozemlje te države obsega 6 % evropskega ozemlja, premore pa 35 % evropske biotske raznovrstnosti.

1.2 Okoljska škoda, ki je posledica vojne, obsega degradacijo ekosistemov, onesnaženje zraka in vode ter kontaminacijo obdelovalnih površin in pašnikov. Po nekaterih poročilih je bilo od začetka vojne 200 000 hektarjev gozdov prizadetih zaradi požarov, zgorelo je 680 000 ton fosilnih goriv in 180 000 kubičnih metrov tal je bilo kontaminiranih s strelivom. Zaradi vojne so zaščitena območja postala degradirana, čistilne naprave pa so bile uničene. Kot posledica spopadov je izbruhnilo več kot 100 gozdnih požarov, s čimer se je sprostilo 33 milijonov ton $CO_2$.

1.3 V skladu z opredelitvijo, ki so jo predlagali pravni strokovnjaki in je bila objavljena junija 2021, se zdi, da je dejanja Rusije mogoče obravnavati kot ekocid. Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) je pozval, naj se ekocid, kakor ga opredeljuje Neodvisna skupina strokovnjakov za pravno opredelitev ekocida, kodificira kot kaznivo dejanje po pravu EU. Priznanje kaznivega dejanja ekocida v revidirani direktivi EU o okoljski kriminaliteti bo privedlo do razvoja tovrstne zakonodaje izven EU, zlasti v okviru Mednarodnega kazenskega sodišča. To utegne pripomoči k temu, da se Rusiji naloži določena odgovornost, ki bo odražala povzročeno okoljsko in ekološko škodo.

Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO):

1.4 poudarja, da je treba zaradi zagotavljanja temeljnih pravic v Evropski uniji in zunaj nje nujno izboljšati varstvo okolja. To je zaradi vojne v Ukrajini utrpelo škodo, ki med drugim vključuje škodovanje telesnemu in duševnemu zdravju ljudi, degradacijo ekosistemov, onesnaženje zraka in vode ter kontaminacijo obdelovalnih površin in pašnikov, kar neposredno ogroža kmetijsko proizvodnjo in razkriva krhkost svetovne prehranske varnosti;

1.5 opozarja na okoljske in družbene posledice ruske invazije ter na pomen njihovega dokumentiranja, evidentiranja in merjenja ter podporo, ki je pri tem potrebna; prav tako opozarja, da je pomembno zagotavljati pravno varstvo okolja in odgovornost ter ustvarjati pogoje za zeleno in trajnostno okrevanje po vojni, obenem pa pomagati pri ugotavljanju finančnih potreb pri prerazporejanju sredstev za zeleno okrevanje;

1.6 poziva Komisijo in Svet, naj sprejmeta ukrepe za opredelitev škodljivih vplivov, ki jih ima nezakonita ruska vojna proti Ukrajini na okolje, in njihovih posledic za človekove pravice. Komisija in Svet morata podpreti prizadevanja civilne družbe za dokumentiranje okoljske škode, vključno s kaznivimi dejanji zoper okolje, ki jo je povzročila Rusija, podpreti pa morata tudi vlogo civilne družbe pri snovanju obnove Ukrajine;

1.7 poziva, da mora EU pomagati pri zaščiti okolja v Ukrajini in odpravljanju okoljske škode, ki je nastala zaradi vojne, in vztraja, da je treba obnovo v celoti izvesti v skladu z mednarodnimi standardi MOD in načeli socialne pogojenosti;

1.8 poudarja, da zdravja ljudi in kakovosti okolja ni mogoče ločevati: zdravje ekosistemov, živali in ljudi je medsebojno povezano. EU mora zaščititi to pravico. Poslabšanje stanja okolja je glavni vzrok slabega zdravja. Obremenitev s hrupom na primer povzroči 12 000 smrti letno. Povezanost zdravja okolja in ljudi je prav tako še posebej vidna pri prehranski varnosti;

1.9 poziva Komisijo in Svet, naj okrepita inšpekcijske postopke za hrano in kmetijske proizvode pri vstopu na enotni trg, pri čemer naj posebno pozornost namenita odkrivanju onesnaževanja okolja, ki ga povzroča vojna v Ukrajini, da bi zagotovili zdravje vseh evropskih državljanov in okolja;

1.10 poudarja, da je pravica do zdravega okolja bistvena za socialno in ekonomsko blaginjo ljudi v Evropi in po svetu. Ocenjuje se, da je približno 40 % delovnih mest na svetu odvisnih od zdravega podnebja in ekosistema. Glede na mednarodni pravni okvir in to neprizanesljivo resničnost ni presenetljivo, da je EU sprejela številne zakonodajne akte, da bi izpolnila svoje obveznosti in zagotovila spoštovanje pravice do zdravega okolja;

1.11 poziva vse države članice in evropske institucije, naj okrepijo prizadevanja za izboljšanje učinkovitosti obstoječih pravnih instrumentov, saj je učinkovitost v praksi pogosto pomanjkljiva. Številne tožbe, ki se vlagajo proti državam članicam ali sami EU zaradi neizpolnjevanja obveznosti na področjih, kot so čist zrak, podnebje, ribištvo ali vode, kažejo, v kolikšni meri javnim organom ne uspeva zagotavljati spoštovanja te pravice.

## 2. **Splošne ugotovitve**

### 2.1 *Pravica do zdravega okolja z vidika ruske vojne proti Ukrajini in pristopa Ukrajine k EU*

2.1.1 Odbor ministrov Sveta Evrope je 16. marca 2022 izključil Rusijo s takojšnjim učinkom ([1]). Medtem ko je bila EU sredi pogajanj o pristopu k Evropski konvenciji o človekovih pravicah (EKČP), je ta 16. septembra 2022 za Rusijo prenehala veljati. S tem se je varstvo človekovih pravic na evropski celini močno skrčilo. Kljub temu je ob invaziji in vse do 16. septembra 2022 konvencija za Rusijo še vedno veljala, prav tako je ta država bila in ostaja podvržena številnim mednarodnim obveznostim, čeprav je izstopila iz še nekaterih drugih mednarodnih institucij. Te obveznosti se nanašajo ne le na človekove pravice ([2]), temveč tudi na okolje. Med konvencijami, ki jih je Rusija med svojim napadom prekršila, sta Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja ([3]) in Konvencija o biološki raznovrstnosti.

2.1.2 Bistveno je poskrbeti, da bodo človekove pravice in okolje zaščiteni tudi v preostalih delih Evrope, tj. ne le v 27 državah članicah EU, kjer se bo varstvo človekovih pravic okrepilo s pristopom EU k EKČP, temveč tudi v preostalih 19 državah članicah Sveta Evrope, vključno z Ukrajino.

---

([1]) *Consequences of the aggression of the Russian Federation against Ukraine* (Posledice agresije Ruske federacije proti Ukrajini), CM/Del/Dec (2022) 1431/2.3.

([2]) Glej na primer člen 11(2)(b) Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah.

([3]) Glej na primer člen 3(5): „Pogodbenice naj sodelujejo pri pospeševanju podpornega in odprtega mednarodnega gospodarskega sistema, ki bo vodil k trajnostni gospodarski rasti in razvoju v vseh pogodbenicah“.

2.1.3 To je še toliko bolj pomembno, ker je Ukrajina 23. junija 2022 postala država kandidatka za članstvo v EU. Po pridružitvi EU bo postala država članica z največjim ali drugim največjim ozemljem ([4]). Na velikem ozemlju Ukrajine je moč najti pestre ekosisteme: po podatkih sekretariata Konvencije o biološki raznovrstnosti ([5]) ozemlje te države obsega 6 % evropskega ozemlja, premore pa 35 % evropske biotske raznovrstnosti. Poleg tega so se v preteklem letu pod hudim pritiskom znašli kmetijska zemljišča v državi, ki so bistvena za svetovno preskrbo s hrano, in obsežna infrastruktura za fosilna goriva, od katere so nekatere sosednje države članice še posebej odvisne pri oskrbi z energijo.

2.1.4 V skladu z opredelitvijo, ki so jo predlagali pravni strokovnjaki in je bila objavljena junija 2021, se zdi, da je dejanja Rusije mogoče obravnavati kot ekocid ([6]). Kaznivo dejanje ekocida je od leta 2001 vključeno v ukrajinski kazenski zakonik ([7]). Tako kot Evropski parlament v svojem sklepu ([8]) je tudi EESO pozval, naj se ekocid, kakor ga opredeljuje Neodvisna skupina strokovnjakov za pravno opredelitev ekocida, kodificira kot kaznivo dejanje po pravu EU ([9]). Priznanje kaznivega dejanja ekocida v revidirani direktivi EU o okoljski kriminaliteti bo privedlo do razvoja zakonodaje izven EU, zlasti v okviru Mednarodnega kazenskega sodišča. To utegne pripomoči k temu, da se Rusiji naloži določena odgovornost, ki bo odražala povzročeno okoljsko in ekološko škodo.

2.1.5 Evropski parlament je 19. januarja 2023 sprejel resolucijo, v kateri je pozval k ustanovitvi sodišča, pristojnega za kaznivo dejanje agresije v Ukrajini, to pa je na februarskem plenarnem zasedanju ([10]) podprl tudi EESO. V besedilu resolucije so okoljska vprašanja dvakrat omenjena. Najprej je priznana povezava med vojno in dolgoročno škodo naravnemu okolju in podnebju, Parlament pa nato poziva tudi k oblikovanju mednarodnega registra, v katerem se bo med drugim beležila obsežna in resna škoda, povzročena naravnemu okolju in podnebju, da bi lahko pozneje določili reparacije za povzročeno škodo. Zato je bistveno poudariti, da se okoljska škoda lahko uporabi kot vojno orožje, ter preganjati ta kazniva dejanja.

2.1.6 Okoljska škoda, ki je posledica vojne, obsega degradacijo ekosistemov, onesnaženje zraka in vode ter kontaminacijo obdelovalnih površin in pašnikov. Puščanje dveh ruskih plinovodov v Baltskem morju bi na primer lahko imelo doslej največje posledice za podnebje in druge okoljske vidike ([11]). Od začetka vojne je bilo 200 000 hektarjev gozdov prizadetih zaradi požarov, zgorelo je 680 000 ton fosilnih goriv in 180 000 kubičnih metrov tal je bilo kontaminiranih s strelivom. Zaradi vojne so zaščitena območja postala degradirana, čistilne naprave pa so bile uničene. Nevarnost je izredno velika, saj je Ukrajina s 15 reaktorji druga država v Evropi po številu jedrskih reaktorjev. Kot posledica spopadov je izbruhnilo več kot 100 gozdnih požarov, s čimer se je sprostilo 33 milijonov ton $CO_2$. Rusko bombardiranje uničuje biotsko raznovrstnost Ukrajine. Po ocenah ukrajinskih strokovnjakov znaša okoljska škoda, ki jo je povzročila Rusija, 24 milijard EUR.

2.1.7 Vojna v Ukrajini je vir dolgotrajnih izzivov za okolje, kakršnih še ni bilo. Ravno tako slabo vpliva na telesno in duševno zdravje, integriteto ter dobro počutje ukrajinskega ljudstva in njegovih prihodnjih generacij. Še bolj pa vpliva na ranljive skupine, zato je treba posebno pozornost nameniti psihološkim posledicam vojne in težavam z duševnim zdravjem. Vojna povzroča onesnaženje zraka, vode in tal ter obremenitev s hrupom, kar bo žrtve zaznamovalo še več generacij. Številni problemi lahko presežejo meje Ukrajine in na splošno obstajajo resna tveganja za javno zdravje. Tako kot za posledice vojne je tudi za vplive degradacije okolja, zlasti kontaminacije zraka, tal in vode, na duševno in telesno zdravje znano, da so medgeneracijski. Posledice bodo nosili ne le otroci, ki danes živijo v Ukrajini ali so iz nje pobegnili, ampak bodo trpele še naslednje generacije.

2.1.8 Prizadevanja ukrajinskih mladinskih gibanj in organizacij, ki želijo, da bi bila njihova generacija slišana, so zato še toliko bolj ganljiva. Pomembno je, da so s svojimi mnenji in stališči vključeni v obnovo.

---

([4]) Nobena država članica nima večjega ozemlja. Med trenutnimi državami kandidatkami je večja le Turčija.
([5]) Konvencija o biološki raznovrstnosti: nacionalna strategija in akcijski načrt za biotsko raznovrstnost.
([6]) „Nezakonita ali brezobzirna dejanja, zagrešena ob zavedanju, da bodo zelo verjetno povzročila hudo in obsežno ali dolgotrajno škodo za okolje“, Stop Ecocide Foundation (Fundacija Ustavimo ekocid).
([7]) Ukrajinski kazenski zakonik.
([8]) Sklep z dne 29. marca 2023.
([9]) Mnenje EESO *Izboljšanje varstva okolja s kazenskim pravom* (UL C 290, 29.7.2022, str. 143).
([10]) Resolucija Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Ukrajina: leto dni po ruski invaziji – vidik evropske civilne družbe (UL C 146, 27.4.2023, str. 1).
([11]) Nord Stream: Russian gas pipe leaks could have an „unprecedented“ environmental impact (Severni tok: puščanje ruskih plinovodov bi lahko imelo okoljske posledice brez primere), Euronews.

2.1.9 Škoda, povzročena našemu skupnemu ekosistemu, kot je degradacija tal, neposredno ogroža prihodnjo kmetijsko proizvodnjo in razkriva krhkost svetovne prehranske varnosti. Predvsem sedanja struktura trga osnovnih proizvodov ne prispeva k „trajnostnemu gospodarstvu, kakršnega potrebujemo“, in ciljem, povezanim s trajnostnim razvojem, podnebnimi ambicijami ter pravičnim prehodom iz agende OZN za trajnostni razvoj do leta 2030 in evropskega zelenega dogovora, temveč aktivno deluje proti njim ([12]).

2.1.10 Pred vojno je civilna družba bistveno prispevala k zaščiti okolja v Ukrajini. Vendar vojna zdaj močno vpliva na to, kako civilna družba izvaja svoje dejavnosti. Številni okoljevarstveniki so morali pobegniti ali sodelujejo v bojih. Tisti, ki so še vedno lahko dejavni, svojo pozornost zdaj namenjajo dokumentiranju vpliva ruske vojne agresije na okolje ([13]). Njihovo sodelovanje bo ključno za obnovo ukrajinskega okolja in zagotovitev, da Ukrajina sprejme okoljsko zakonodajo EU kot pogoj za vstop v EU.

2.1.11 Varovanje okolja in vplivi na vsakodnevno življenje in zdravje so za Ukrajince še najprej pomembni. Glede na raziskavo javnega mnenja 95,2 % vprašanih meni, da bo obnova narave pomemben del povojne obnove Ukrajine ([14]).

2.1.12 Ob ustrezni mednarodni podpori bi lahko rusko uničenje ukrajinske infrastrukture za težko industrijo Ukrajini omogočilo, da izkoristi svoj potencial sončne in vetrne energije ter se z alternativnimi viri električne energije obnovi bolje in na okolju prijaznejši način. To bi koristilo tako njenim državljanom kot tudi drugim izven njenih meja in bi znatno okrepilo položaj države v pogajanjih za pristop k EU.

2.1.13 Razmere ostajajo nestabilne. Prihodnost je zelo negotova. Gre za izredno človeško in humanitarno katastrofo, vendar se bo pojavilo tudi vprašanje, kolikšni bodo skupni stroški obnove Ukrajine in v kolikšni meri bi morala Rusija odgovarjati zanje. EU ima pri tem pomembno vlogo. EESO je v resoluciji *Vojna v Ukrajini ter njene gospodarske, socialne in okoljske posledice* ([15]) poudaril, da so prebivalci Ukrajine in EU ter tudi drugi poleg posledic za ljudi zelo zaskrbljeni tudi zaradi okoljskih posledic vojne, ki so jih povzročili bombardiranje, uhajanje nafte oziroma plina, nesreče v kemičnih tovarnah ali jedrskih elektrarnah. Te posledice bodo za zdravje ljudi in ekosisteme nedvomno dolgotrajne in resnično ogrožajo prebivalstvo. Strokovnjaki OZN opozarjajo ([16]), da bi odpravljanje onesnaženja lahko trajalo več let, zaradi česar se bo povečalo tveganje za pojav različnih vrst raka, bolezni dihal in zaostanka v razvoju otrok. Skrb vzbuja tudi reproduktivno zdravje. EESO je poudaril, da mora EU pomagati pri zaščiti okolja v Ukrajini in odpravljanju okoljske škode, ki je nastala zaradi vojne. Vztraja tudi, da je treba obnovo v celoti izvesti v skladu z mednarodnimi standardi MOD in načeli socialne pogojenosti. Prav tako je predlagal, naj se EU odzove v okviru programov, kot sta rescEU in LIFE, pri čemer naj se usklajuje z nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi mehanizmi ter sodeluje z zasebnim sektorjem in nevladnimi organizacijami.

2.1.14 Čeprav vojna še traja, je čezmejno sodelovanje med organizacijami civilne družbe, vladami in mednarodnimi organizacijami pomembno za evidentiranje in spremljanje čezmejne okoljske škode, da bi lahko ocenili obseg škode in finančne potrebe, spodbudili naložbe in prerazporedili vire za trajnostno in socialno obnovo Ukrajine. V zvezi z evidentiranjem je Evropska agencija za okolje podprla prizadevanja za izboljšanje zmogljivosti zbiranja informacij, ki odražajo predvojno stanje okolja, kar bi lahko bila osnova za spremljanje ([17]).

2.1.15 Komisija in Svet morata podpreti prizadevanja civilne družbe za dokumentiranje okoljske škode, vključno s kaznivimi dejanji zoper okolje, ki jo je povzročila Rusija. EU mora tudi poskrbeti, da se bodo z njenimi prizadevanji za podporo obnovi Ukrajine preprečile in blažile hude ekološke in okoljske posledice vojne, s čimer bi uresničevali človekove pravice.

---

([12]) Mnenje EESO *Kriza zaradi cen hrane: vloga špekulacij in konkretni predlogi za ukrepanje po vojni v Ukrajini* (UL C 100, 16.3.2023, str. 51).

([13]) Glej na primer delo organizacije EcoAction: *Crimes against the environment after one month of Russia's war against Ukraine* (Kazniva dejanja zoper okolje po enem mesecu ruske vojne proti Ukrajini).

([14]) How does the war change Ukrainians: public opinion poll about the war, the environment, post-war reconstruction and EU accession (Kako vojna spreminja stališča Ukrajincev: raziskava javnega mnenja na temo vojne, okolja, povojne obnove in pristopa k EU), Resource and Analysis Centre, „Society and Environment“ , 2023.

([15]) UL C 290, 29.7.2022, str. 1.

([16]) Conséquences environnementales de la guerre en Ukraine et perspectives pour une reconstruction verte (Okoljske posledice vojne v Ukrajini in možnosti za zeleno obnovo), OECD, julij 2022.

([17]) ENI Shared Environmental Information System (SEIS) (Skupni okoljski informacijski sistem v okviru evropskega instrumenta sosedstva).

2.1.16 S prizadevanji EU je treba tudi poskrbeti, da gospodarstvi Ukrajine in EU ne bosta več odvisni od fosilnih goriv in da bo obnova pomenila odmik od infrastrukture za fosilna goriva. Poskrbeti je tudi treba, da bo Ukrajina lahko opravljala svojo vlogo v svetovnem prehranskem sistemu, v zvezi s pristopom Ukrajine k EU pa da bo EU izpolnila zaveze iz Pariškega sporazuma in Kunminško-montrealskega sporazuma. EU mora ravno tako zagotoviti, da bodo njeni programi sankcij pozitivno vplivali na okolje. Nevladne organizacije so na primer pozvale k uporabi sankcij, ki Rusijo ne le ovirajo pri nadaljevanju nezakonite vojne, temveč ji tudi omejujejo ustvarjanje dobička iz nezakonitega, nereguliranega in neprijavljenega ribolova ([18]).

## 2.2 **Pravna obveznost EU, da zaščiti pravico do zdravega okolja**

2.2.1 Generalna skupščina OZN je 28. julija 2022 sprejela prelomno resolucijo, v kateri je pravica do čistega, zdravega in trajnostnega okolja priznana kot človekova pravica ([19]), vsebuje pa tudi poziv državam, mednarodnim organizacijam, podjetjem in drugim deležnikom, naj okrepijo prizadevanja za zagotovitev čistega, zdravega in trajnostnega okolja za vse. Sedemindvajseterica držav članic EU je skupaj z veliko večino drugih držav izglasovala podporo tej resoluciji. Podobno kot v informativnem poročilu EESO iz leta 2021 z naslovom *Varstvo okolja kot predpogoj za spoštovanje temeljnih pravic* ([20]) je tudi v resoluciji OZN priznano, da so „degradacija okolja, podnebne spremembe, izguba biotske raznovrstnosti, dezertifikacija in netrajnostni razvoj med najbolj perečimi in resnimi grožnjami zmožnosti sedanjih in prihodnjih generacij, da resnično uživajo vse človekove pravice“. Resolucija med drugim vsebuje tudi poziv mednarodnim organizacijam, kot je EU, naj „izboljšajo mednarodno sodelovanje, okrepijo zmogljivosti in si še naprej izmenjujejo dobre prakse, da bi razširile prizadevanja za zagotovitev čistega, zdravega in trajnostnega okolja za vse“.

2.2.2 S pravico do zdravega okolja se priznava, da je povezava med okoljem in zdravjem ljudi bistvenega pomena. Zdravja ljudi in kakovosti okolja ni mogoče ločevati: zdravje ekosistemov, živali in ljudi je medsebojno povezano. EU mora zaščititi to pravico. Poslabšanje stanja okolja je glavni vzrok slabega zdravja. Tako je bilo na primer leta 2019 307 000 prezgodnjih smrti pripisanih drobnim delcem, 40 400 dušikovemu dioksidu in 16 800 akutni izpostavljenosti ozonu ([21]). Problem se seveda ne nanaša le na kakovost zraka. Obremenitev s hrupom na primer povzroči 12 000 smrti letno ([22]). Povezanost zdravja okolja in ljudi je prav tako še posebej očitna pri prehranski varnosti.

2.2.3 EU je s svojim pravnim redom vodilna na svetu pri priznavanju pravice do zdravega okolja na nadnacionalni ravni. Pogodbene določbe (člen 37 Listine EU o temeljnih pravicah in člen 11 Pogodbe o delovanju Evropske unije) se dopolnjujejo z različnimi drugimi, zlasti s členom 3(3) in členom 21(2) Pogodbe o Evropski uniji, členom 191 PDEU ([23]) in različnimi drugimi določbami Listine ([24]), ki skupaj pomenijo priznanje pravice do čistega, zdravega in trajnostnega okolja. V skladu s členom 51(1) Listine so institucije EU temu zavezane ves čas, države članice pa, ko izvajajo pravo Unije ([25]). Evropski parlament je pozval, „da bi bilo treba pravico do zdravega okolja priznati v Listini in da bi EU morala voditi pobudo za to, da se podobno pravico prizna tudi na mednarodni ravni“ ([26]).

2.2.4 V skladu s členom 52(3) Listine EU o temeljnih pravicah mora EU spoštovati tudi določbe Evropske konvencije o človekovih pravicah, kadar določbe Listine ustrezajo določbam EKČP. Predvsem s pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja ter stanovanja (člen 7 Listine, člen 8 EKČP) je Evropsko sodišče za človekove pravice verjetno že priznalo pravico do varnega in zdravega okolja ([27]). To pomeni ne le negativne obveznosti (obveznost, da se ne krni pravica

([18]) „Thirteen NGOs call for inclusion of Russian fishing vessels in upcoming EU sanctions against Putin's regime“ (Trinajst nevladnih organizacij poziva k vključitvi ruskih ribiških plovil med prihodnje sankcije EU zoper Putinov režim), 6. september 2022, Agence Europe, Europe Daily Bulletin št. 13014.

([19]) Resolucija (A/76/L.75) – digitalna knjižnica OZN.

([20]) Informativno poročilo EESO *Varstvo okolja kot predpogoj za spoštovanje temeljnih pravic*.

([21]) Air Quality in Europe 2021: Health impacts of air pollution in Europe (Kakovost zraka v Evropi 2021: vpliv onesnaženja zraka v Evropi na zdravje), 15. november 2021, Evropska agencija za okolje.

([22]) Health risks caused by environmental noise in Europe (Zdravstvena tveganja kot posledica okoljskega hrupa v Evropi), 14. december 2020, Evropska agencija za okolje.

([23]) V tem členu so določeni cilji okoljske politike EU.

([24]) Zlasti člen 2 (pravica do življenja), člen 3 (pravica do osebne celovitosti), člen 35 (zagotavljanje visoke ravni zdravja ljudi pri opredeljevanju in izvajanju politik in dejavnosti EU) in člen 38 (varstvo potrošnikov).

([25]) „Določbe te listine se uporabljajo za institucije, organe, urade in agencije Unije ob spoštovanju načela subsidiarnosti, za države članice pa samo, ko izvajajo pravo Unije.“

([26]) Resolucija *Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030: Vračanje narave v naša življenja*, točka 143, P9_TA(2021)0277.

([27]) Irmina Kotiuk, Adam Weiss in Ugo Taddei v: *Journal of Human Rights and the Environment*, zv. 13, posebna izdaja, september 2022.

do zdravega okolja), temveč tudi pozitivne obveznosti sprejetja ukrepov, na primer v zvezi s kakovostjo zraka, s čimer se zagotovi spoštovanje te pravice ([28]). Te obveznosti bodo postale še bolj izvršljive, ko bo EU pristopila k EKČP, k čemur je zavezana v skladu s členom 6(2) Pogodbe o Evropski uniji. Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je podobno kot Evropski parlament pozvala k sprejetju protokola k EKČP, v katerem bi bila izrecno priznana „pravica do varnega, čistega, zdravega in trajnostnega okolja“ ([29]). S tem bi nastala izvršljiva pravica v 27 državah članicah EU in 19 tretjih državah, ki so ravno tako članice Sveta Evrope.

2.2.5 Za EU na splošno tudi velja, da ima zelo velik vpliv na svetovno okoljsko zakonodajo. Različna področja zakonodaje EU, ki vplivajo na pravico do zdravega okolja, zlasti pravila o strupenih snoveh iz uredbe REACH ([30]), so tipični primeri „bruseljskega učinka“ ([31]), s katerim pravila EU postanejo svetovni standardi.

2.2.6 Pravica do zdravega okolja je bistvena za socialno in ekonomsko blaginjo ljudi v Evropi in po svetu. Ocenjuje se, da je približno 40 % delovnih mest na svetu odvisnih od zdravega podnebja in ekosistema ([32]). Glede na mednarodni pravni okvir in to neprizanesljivo resničnost ni presenetljivo, da je EU sprejela številne zakonodajne akte, da bi izpolnila svoje obveznosti in zagotovila spoštovanje pravice do zdravega okolja. Jasen primer tega so pravila EU o kakovosti zunanjega zraka (Direktiva 2008/50/ES Evropskega parlamenta in Sveta ([33])). Generalna pravobranilka Kokott je ugotovila, da „[d]oločbe o kakovosti zunanjega zraka zato pomenijo konkretizacijo obveznosti Unije glede zagotavljanja temeljne pravice do življenja na podlagi člena 2(1) Listine ter visoke ravni varstva okolja na podlagi člena 3(3) PEU, člena 37 Listine in člena 191(2) PDEU“ ([34]). Za kar največjo zaščito zdravja ljudi EESO priporoča popolno uskladitev standardov EU glede kakovosti zraka s posodobljenimi globalnimi smernicami Svetovne zdravstvene organizacije o kakovosti zraka do leta 2030.

2.2.7 V okoljskih akcijskih programih EU, zahtevanih v členu 192(3) PDEU, se zdravo okolje vse bolj priznava kot pravica. V osmem okoljskem akcijskem programu je izrecno priznano, da je „[n]apredek v smeri priznanja pravice do čistega, zdravega in trajnostnega okolja, kot je določeno v Resoluciji 48/13 Sveta Združenih narodov za človekove pravice, […] omogočitveni pogoj za doseganje prednostnih ciljev osmega OAP“ ([35]).

2.2.8 EESO poziva vse države članice in evropske institucije, naj okrepijo svoja prizadevanja za izboljšanje učinkovitosti obstoječih pravnih instrumentov, saj je učinkovitost v praksi pogosto pomanjkljiva ([36]). Številne tožbe, ki se vlagajo proti državam članicam ali sami EU zaradi neizpolnjevanja obveznosti na področjih, kot so čist zrak, podnebje, ribištvo ali vode, kažejo, v kolikšni meri javnim organom ne uspeva zagotavljati spoštovanja te pravice.

2.2.9 Glede na rusko vojno v Ukrajini in prihodnji pristop te države k EU je še toliko bolj pomembno, da EU in njene države članice uresničujejo pravico do zdravega okolja. To pomeni, da je treba varstvu okolja namenjati enako pozornost kot drugim področjem prava, kot sta konkurenca in varstvo podatkov, kjer je EU zgled na svetovni ravni tako v teoriji kot v praksi.

---

([28]) V zvezi s pozitivnimi obveznostmi iz člena 8 EKČP (in s tem člena 7 Listine) glej na primer zadevo *Fadejeva proti Rusiji*, številka vloge 55723/00, sodba z dne 9. junija 2005.

([29]) Resolucija 2396 (2021), *Anchoring the right to a healthy environment: need for enhanced action by the Council of Europe* (Utrditev pravice do zdravega okolja: potreba po okrepljenih ukrepih Sveta Evrope).

([30]) Uredba (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH) ter o ustanovitvi Evropske agencije za kemikalije in o spremembi Direktive 1999/45/ES ter o razveljavitvi Uredbe Sveta (EGS) št. 793/93 in Uredbe Komisije (ES) št. 1488/94 ter Direktive Sveta 76/769/EGS in direktiv Komisije 91/155/EGS, 93/67/EGS, 93/105/ES in 2000/21/ES (UL L 396, 30.12.2006, str. 1).

([31]) Anu Bradford, *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World* (Bruseljski učinek: kako Evropska unija določa pravila za ves svet), Oxford University Press, 2020.

([32]) World employment social outlook 2018 – Greening with jobs (Socialni obeti za zaposlenost na svetovni ravni – ozelenitev z delovnimi mesti), MOD, 2018.

([33]) Direktiva 2008/50/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. maja 2008 o kakovosti zunanjega zraka in čistejšem zraku za Evropo (UL L 152, 11.6.2008, str. 1).

([34]) Zadeva C-723/17, *Craeynest proti Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, točka 53.

([35]) Sklep (EU) 2022/591 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. aprila 2022 o splošnem okoljskem akcijskem programu Unije do leta 2030 (UL L 114, 12.4.2022, str. 22).

([36]) Mnenje EESO *Izvajanje okoljske zakonodaje EU na področjih kakovosti zraka, vode in odpadkov* (UL C 110, 22.3.2019, str. 33).

2.2.10 EU bo s tem lahko priznala medgeneracijsko naravo pravice do zdravega okolja.

2.2.11 Ni presenetljivo, da mladinska gibanja še posebej odločno pozivajo k varovanju okolja. Zaradi škodljivih vplivov degradacije okolja na reproduktivno zdravje je ogrožen sam obstoj prihodnjih generacij. EU bi morala slediti zgledu držav članic, ki so vzpostavile institucije za zaščito interesov prihodnjih generacij. Takšna institucija na ravni EU bi pomagala zagotoviti, da bodo lahko prihodnje generacije uživale socialne in ekonomske koristi, ki jih bo prineslo varstvo okolja v današnjem času.

V Bruslju, 27. aprila 2023

*Predsednik*
*Evropskega ekonomsko-socialnega odbora*
Oliver RÖPKE